

EEN EN ANDER BETREFFENDE DE GRIENDCULTUUR IN ONS LAND

door

P. J. DROST.

Inleiding.

Onder *griencultuur* wordt verstaan de cultuur van *wilgenhakhout*. We hebben dus te doen met een hakhoutcultuur en met een houtsoort, m.a.w. we komen bij onze bespreking op 't gebied van den boschbouw. Immers men kan, in het algemeen gesproken, bij de houtgewassen slechts periodiek of na een zeker aantal jaren opbrengsten verkrijgen. Eiken-, elzen- of berkenhakhout kan, al naar de grondkwaliteit, om de 8 à 12 jaar gehakt worden en dus een opbrengst geven. Bij opgaand loof- of naaldhout verkrijgt men de opbrengsten eerst na een reeks van jaren.

Iets anders is het bij de wilgenhakhout- of griencultuur. Evenals bij de landbouwgewassen is het mogelijk, hier elk jaar een oogst te krijgen, of om de 2—5 jaar. In dit opzicht nadert dus deze houtcultuur de teelt van onze landbouwgewassen en wordt zodoende vaak beschouwd als behorende bij den landbouw. De werkzaamheden in de griencultuur worden veelal uitgevoerd door menschen, die buiten den seizoentijd op landbouwbedrijven werkzaam zijn. Ook liggen de grienden veel in streken, waar land- of weidebouwbedrijven voorkomen, vaak zelfs vormen de grienden een onderdeel van groote bedrijven of bezittingen.

Door deze nauwere samenhang van de griencultuur met den landbouw moet wel mede de geringere belangstelling van de boschbouwers voor dit onderdeel der houtcultuur verklaard worden. Ook op de betreffende onderwijsinstellingen wordt slechts terloops of facultatief over griencultuur gesproken, of blijft eenige behandeling volledig achterwege.

Over deze cultuur bestaat weinig Nederlandsche literatuur en wordt over het algemeen weinig of niet geschreven. (Zie literatuur-opgave).

De cultuur berust in ons land thans v.n.l. op ervaring en overlevering.

Ligging der grienden in ons land.

Uit de verslagen en mededeelingen van den Landbouw blijkt, dat in alle provincies van ons land grienden worden aangetroffen.

De totaal oppervlakte bedraagt rond 13.000 ha.

Onderstaand vergelijkend overzicht van de jaren 1895 tot en met 1930, dus een 35-jarige periode, doet ons zien, dat de oppervlakte vrijwel stationair is gebleven in ons land.

1895 ...	13.623 ha.	1915 ...	14.564 ha.
1900 ...	13.326 ha.	1920 ...	13.836 ha.
1905 ...	13.925 ha.	1925 ...	13.379 ha.
1910 ...	14.111 ha.	1930 ...	13.112 ha.

Hoewel ik niet over gegevens beschik, kan wel aangenomen worden, dat de oppervlakte der grienden in ons land thans afneemt.

In de 3 noordelijke provincies, alsmede in Zeeland en Limburg, is deze cultuur slechts van een geringe beteekenis. In Limburg vindt men de grienden v.n.l. langs de Maas. De totale oppervlakte in deze provincie bedraagt \pm 300 ha. De meeste grienden worden gevonden in het midden van ons land en wel hoofdzakelijk langs, of in de omgeving van onze rivieren: in den Biesbosch en omgeving, langs de Lek, Rijn, IJssel, Maas en de Bergsche Maas. In Noord-Brabant langs en in de omgeving van de Zuid-Willemsvaart en in de Beersche Overlaat.

Volgens de gegevens over 1930 bedragen de oppervlakten in:

Zuid-Holland	..	3400 ha.
Gelderland	..	2600 ha.
Utrecht	..	1600 ha.

Tevens moet hier opgemerkt worden, dat langs *verschillende spoorbanen*, op meer of minder smalle strooken v.n.l. in bovengenoemde provincies, destijds grienden zijn aangelegd door de Ned. Spoorwegen en de vereeniging „Een Nationaal Belang”.

Het is begrijpelijk, dat de *centra voor den handel* in de verscheidene griendhoutsorten wel in de plaatsen Utrecht, Gorinchem, Dordrecht, Rotterdam en Zwolle.

Grondsoort en waterstand.

Inmiddels is reeds gebleken, dat de meeste grienden in ons land op kleigronden worden aangetroffen. Men vindt ze zoowel op onze *buitendijksche gronden*, waar tengevolge van hoge waterstanden de grienden volledig in 't water komen te staan en aanslibbing plaats vindt, als op onze *binnendijksche gronden* in de polders.

Tengevolge van de bemestende werking van de slib, die gemengd met bladafval een goede humus geeft, is de groei der buitendijksche grienden meestal krachtig. De kwaliteit van het hout is echter meermalen minder goed (spoedig breken).

Buitendijks helpt de griendcultuur de aanslibbing en het boven water brengen der gronden, bevorderen. Ook de cul-

tuur van riet, welke aan de wilgencultuur voorafgaat op deze aanslibbende gronden, bevordert de ophooging.

Tevens zij hier opgemerkt, dat tengevolge van opstuwing, schade van zoutwater is ondervonden. Vooral doet dit zich in den Biesbosch voor.

Ook op zandgronden, die humushoudend en voldoende vochthoudend zijn, is met succes griend aangeplant. De groei van het hout is over 't algemeen minder krachtig, doch het hout is veelal van goede kwaliteit, fijner en taaier. De levensduur van deze grienden is echter minder groot.

De *wilgen* van onze *grienden vragen een goeden, vochthoudenden grond*, die in geen geval verzuurd mag zijn. De drooglegging, vooral gedurende de groeiperiode, moet afdoende zijn.

In polderland ziet men gaarne een waterstand van 30—50 cm. beneden het maaiveld. Verder moet de grond voldoende open zijn. 't Is geen bezwaar, wanneer 's winters tijdelijk een griend geheel onder water staat. Gedurende den natten winter 1930/31 konden langs de Zuid-Willemsvaart een aantal laag gelegen grienden niet gesneden of gehakt worden vóór begin Maart.

Het is een *volkomen foutieve meening*, dat grienden aangelegd kunnen worden op lage gronden, die voor een andere cultuur niet geschikt geacht worden. *Wilgen zijn geen waterplanten of moerasplanten.*

Eveneens zijn *gronden*, die vooral 's zomers van droogté te lijden hebben, ongeschikt.

Het is bij de keuze van gronden van groot belang — vooral bij den aanleg van grootere complexen — tevens acht te geven op de ligging der gronden, ten opzichte van een *vaarwater*. De later te oogsten producten zijn steeds *volumineus* en het *voordeeligst per schip* te vervoeren.

Wijze van cultuur.

Zoo juist werd reeds opgemerkt, dat de grienden buitendijks en ook binnendijks kunnen gelegen zijn. Daarom onderscheidt men binnendijksche en buitendijksche grienden. Al naar de bedrijfsvormen kan men de grienden nog indeelen in snij en hakgrienden. Beide vormen komen zoowel binnen- als buitendijks voor.

H e s s e l i n k onderscheidt in zijn studie nog een categorie, n.l. snijgrienden op zandgronden, daarbij aanteekende, dat het hout van deze grienden uitmunt door taatheid. Het hout wordt veel voor eigen gebruik door boeren verwerkt (manden, bevestiging van riet op daken enz.).

Met eenige bemesting met *kunstmest* kan de groei van het teenhout worden verbeterd. (Zie verslagen Rijkslandbouwconsulent in de provincie Utrecht).

In samenwerking met wijlen den heer H e s s e l i n k, des-

tijs directeur van het Boschbouwproefstation, heeft Dr. Ir. C. K. van Daalen griendbemestingsproefvelden aangelegd. Na 1930 vermelden de verslagen de resultaten dezer proefvelden niet meer.

Vervolgens geeft Hesselink in zijn studie van 1907 aan, dat jaarlijks aan arbeidsloon voor werkzaamheden in de griend f 500.000.— wordt uitgegeven. Aannemende, dat van de 13.000 ha griend in ons land $\frac{1}{3}$ gedeelte uit snijgriend en $\frac{2}{3}$ uit hakgriend met 3-j. omloop bestaat, wordt er per jaar \pm 4000 ha snijgriend gesneden en ongeveer 8700 ha gehakt, alsmede schoongehouden. De arbeidsloonen voor uitvoering van deze werkzaamheden, alsmede het onderhoud der grienden kunnen dan per jaar wel op een bedrag van ruim f 1.000.000.— geraamd worden. Wanneer men bedenkt, dat de meeste dezer werkzaamheden gedurende den winter uitgevoerd worden en bij de verdere verwerking der griendhout-sortimenten nog een belangrijk bedrag verloofd kan worden, behoort het geen betoog, van welk belang de griendcultuur, met de industrie, uit een oogpunt van werkverschaffing ten platten lande is.

De vraag van een der kamerleden d.d. 19 December 1931,

„Is het den Minister bekend, dat de griendcultuur, die veel handen werk geeft in den herfst en de wintermaanden, ten onder dreigt te gaan door den invoer van griendhout uit het buitenland? Is de Minister bereid, die uitbreiding van de werkloosheid spoedig te gen te gaan?”

is in dit verband dan ook wel begrijpelijk.

Gebruik van het hout.

Griendhout wordt voor verschillende industriën gebruikt, alsmede voor waterwerken. Voor waterwerken wordt hoofdzakelijk rijshout gebruikt, waaruit zinkstukken worden samengesteld. Verder voor beschoeïngswerk palen en tuinlatten. Groote hoeveelheden hout worden in ons waterrijk land jaarlijks verbruikt, vooral de laatste jaren aan de Zuiderzee en thans aan het Twente-kanaal.

In de industrie wordt het griendhout voor talrijke doeleinden gebruikt.

De mandenmakerij.

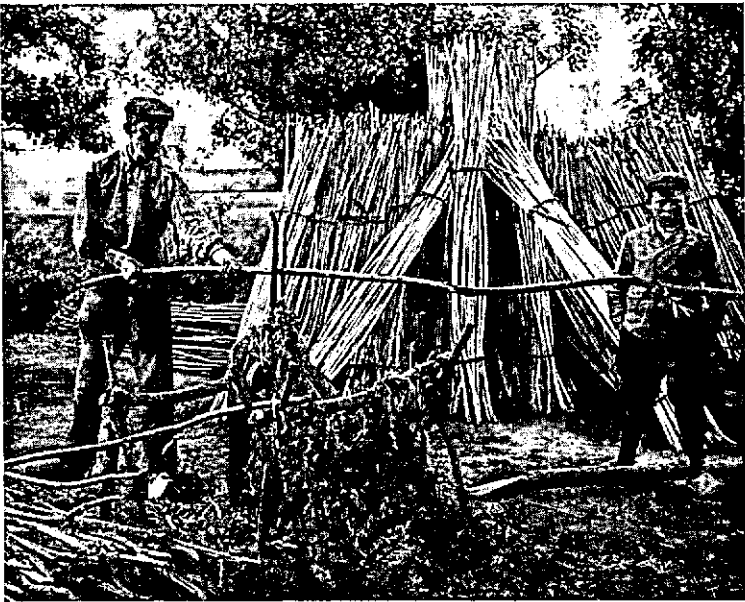
Het vervaardigen van allerlei soorten manden en mandjes, grof mandenwerk tot luxe-mandenwerk toe, aardappel-, fruit-, groente-, bloemenmanden, manden voor de glasindustrie, vischhandel, ijzerindustrie als verpakkingsmateriaal. Ook voor huishoudelijk gebruik, waschmanden, reismanden, papiermanden, wiegen en kinderwagens.

De mandenmakerijen in ons land vindt men vooral te *Vlijmen, Ameide, omgeving Wijhe, Jaarsveld en IJsselstein*. In *Noordwolde* is destijds de Rijksrietvlechtschool gesticht.

Producten van teenhout. Voor manden wordt bijna uitsluitend 1-jarig gewas gebruikt. Mandenmakerijen te Vlijmen, Ameide.

Ook op een paar andere plaatsen in ons land is reeds vroeger, uit een oogpunt van werkverschaffing, aan arbeiders gelegenheid gegeven, manden, stoelen enz. te maken.

Schillen van hoephout.

De stoelenmakerij.

Aan de vervaardiging van allerlei soorten stoelen en tuinmeubelen uit teenhout werkten vroeger vooral te Noordwolde wel 300 arbeiders.

De hoepmakerij.

In deze industrie kan alleen het beste hout uit de grienden, op verschillende lengten afgezet, gebruikt worden. Deze industrie, ook veel als kleine huisindustrie bekend, vervaardigt de hoepels voor allerlei groote en kleine vaten.

Het hout wordt dan bij de vervaardiging over de volle lengte gespleten en op het splijtvlak wat bijgeschaafd en daarna gebogen. De hoepels worden afgeleverd in ronde bosjes.

Alle genoemde industrieën gebruiken zowel geschild of „wit hout” als ongeschild hout. Veel goed hout wordt geschild verwerkt. Het spreekt vanzelf, dat door de kosten van het schillen de gemaakte producten duurder worden.

Het schillen van het hout, alsmede het verwerken in de industrieën, kan niet machinaal geschieden. Door dit handwerk moeten dus ook groote bedragen verloond worden. In de prijs der producten is dus hoofdzakelijk arbeidsloon begrepen.

Gedurende de laatste jaren worden tal van artikelen, destijds uit griendhout vervaardigd, van andere grondstoffen gemaakt, b.v. fruitkisten, groentekisten, cartonnen doozen voor verschillende doeleinden. Door de hoogere loonen en de sociale wetten worden de productiekosten in mandenmakerijen en dergelijke te zeer verhoogd.

In- en uitvoer.

Volgens statistische gegevens van het Centraal Bureau voor de statistiek, worden verschillende griendhoutsortimenten al of niet verwerkt, in ons land zoowel in- als uitgevoerd.

a. *Hoepels* (voor vaten) worden in ons land uitgevoerd naar haast alle landen van Europa. Vooral Denemarken was een groot afnemer. De laatste jaren zijn ruim 800.000 bossen hoepels uitgevoerd naar Denemarken, met een waarde van rond f 400.000.—

Vanaf 1923—'30 bedroeg de *uitvoer* totaal f 1.000.000.— en meer per jaar. De *invoer* heeft weinig beteekenis.

b. *Teen- en mandenwerk* wordt hier uit verschillende landen zoowel in- als uitgevoerd. In 1930 werd voor ruim $\frac{1}{2}$ miljoen gulden ingevoerd en voor ruim f 1.200.000.— uitgevoerd.

Groot-Brittannië was de afnemer van onze manden, vandaar dat met den val van het pond deze industrie getroffen is.

Uit overzeesche gewesten vindt ook invoer van pitriet plaats. de onder deze rubriek bijeengebrachte griendhoutproducten heeft zoowel invoer als uitvoer plaats.

In 1930 werd ingevoerd voor een waarde van bijna f 500.000.— en uitgevoerd \pm f 190.000.—.

De invoer overtreft dus den uitvoer. Uit België heeft invoer van rijshout op groote schaal plaats gehad, terwijl Polen reeds eenige jaren geschild teenhout hier invoert. Dit Poolsche hout is van prima kwaliteit. De groeivoorwaarden voor het hout schijnen daar gunstig te zijn, daar dit hout niet vertakt is en volhoutig, zonder afwijkingen, is opgegroeid. Het werd hier zeer goedkoop ingevoerd en vooral voor fijn werk met succes gebruikt. Uitvoer heeft vooral plaats naar Duitschland, België en Groot-Brittannië.

De prijzen.

In de jaren 1893—1903 heeft de griendcultuur, ten gevolge van den lagen prijs der producten, moeilijke jaren doorgemaakt. De cultuur was toen reeds niet of weinig loonend. Na 1903 is een verbetering ingetreden, al waren de prijzen schommelend. Tijdens den oorlog wisselden de prijzen ook nog al en later liepen zij hoog op. Na den oorlog ontstond een daling, die aanvankelijk gelijkmatig was, maar die zich in de 2 laatste jaren sterk voortzette. Deze laatste paar jaren is in alles een sterken teruggang te bespeuren en mede in verband met de algemeene crisis en sluiting der grenzen, bleken op vele plaatsen de grienden zelfs onverkoopbaar. Evenals in 't landbouwbedrijf is in 't griendbedrijf de toestand thans allerdroevigst.

Ook in aangrenzende landen, vooral *Duitschland*, waar de griendcultuur sterk beoefend wordt door kleine boeren — tevens als huisindustrie — is de toestand zeer ongunstig. Onze Oostelijke buren hebben den verbouw van teenhout na den oorlog sterk uitgebreid. De prijzen waren toen gunstig en het bedrijf of nevenbedrijf rendabel.

(Wordt vervolgd).